

ГЛАСНИК

српског археолошког друштва

JOURNAL OF THE SERBIAN
ARCHAEOLOGICAL SOCIETY

Број
Volume 33

2017

Београд Belgrade

ГЛАСНИК СРПСКОГ АРХЕОЛОШКОГ ДРУШТВА

Уредник: Дејан Радичевић

Редакциони одбор: Селена Витезовић, Гордана Јеремић, Наташа Миладиновић-Радмиловић, Емина Зечевић, Војислав Ђорђевић (секретар), Андреј Обломски (Москва), Анастасиос Антонaras (Солун), Роберт Вејлон (Ан Арбор)

За издавача: Адам Црнобрња

Издавач: Српско археолошко друштво, Чика Љубина 18–20, Београд

Лектура и коректура: Александра Шуловић

Лектура текста на енглеском: Ксенија Дуњић

Прелом: Кристијан Релић

Штампа: Colorgrafx, Београд

ISSN 0352-5678

УДК 902/904

JOURNAL OF SERBIAN ARCHAEOLOGICAL SOCIETY

Editor: Dejan Radičević

Editorial board: Selena Vitezović, Gordana Jeremić, Nataša Miladinović-Radmilović, Emina Zečević, Vojislav Đorđević (sekretar), Andrey Oblomsky (Moscow), Anastassios Antonaras (Thessaloniki), Robert Whallon (Ann Arbor)

Publisher's representative: Adam Crnobrnja

Journal of Serbian Archaeological Society is a peer-reviewed periodical published annually by: Serbian Archaeological Society, Čika Ljubina 18–20, Belgrade, Serbia

Proof reading: Aleksandra Šulović

Proof reading (english text): Ksenija Dunjić

Layout: Kristijan Relić

Printed by: Colorgrafx, Belgrade

Штампање часописа финансирало је Министарство културе и информисања Републике Србије.

The Journal was published with financial support of the
Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia

САДРЖАЈ CONTENTS

ИСКОПАВАЊА И РЕКОГНОСЦИРАЊА EXCAVATIONS AND SURVEYS

Д. Михаиловић, В. Димитријевић, С. Драгосавац: Пећина код стене: вишеслојно горњопалеолитско налазиште у Јелашничкој клисури	7
D. Mihailović, V. Dimitrijević, S. Dragosavac: Pećina kod Stene: Multilayered Upper Palaeolithic Site in the Jelašnica Gorge	19
V. Bogosavljević Petrović, A. Starović, D. Jovanović, J. Pendić: Micro-regional Quarry–settlement System in the West–Central Serbia: Preliminary Lojanik 2016 Fieldwork Report	21
В. Богосављевић Петровић, А. Старовић, Д. Јовановић, Ј. Пендић: Праисторијски рудник камена и насеља у микрорегији западно–централна Србија: прелиминарни извештај са истраживања Лојаника, 2016. године	43
Б. Трипковић, М. Церовић, Д. Филиповић, А. Трипковић, И. Живаљевић: Шанац–Изба код Липолиста, локалитет типа Обровац: стратиграфија и релативна хронологија	47
B. Tripković, M. Cerović, D. Filipović, A. Tripković, I. Živaljević: Šanac–Izba near Lipolist, “Obrovac” type Site: Stratigraphy and Relative Chronology	70
А. В. Ђорђевић: Погледи са рекогносцирања: Романија у селу Братишевцу, општина Бабушница	73
A. V. Đorđević: Reflections upon Archaeological Field Survey: Romanija Site in the Village of Bratiševac, Municipality of Babušnica	95
О. Младеновић: Локалитет Градиште у Давидовцу код Врања: покретни налази из старијег гвозденог доба (заштитна истраживања 2011. године)	105
O. Mladenović: Gradište Site at Davidovac near Vranje: Early Iron Age Finds (Rescue Excavations in 2011)	116
Е. Зечевић: Три мраморја у околини Бајине Баште – прва истраживања	121
E. Zečević: Three Mramorje Sites in the Surroundings of Bajina Bašta – First Excavations	146

ПРИЛОЗИ. ИЗ АРХЕОЛОШКИХ ЗБИРКИ CONTRIBUTIONS. FROM ARCHAEOLOGICAL COLLECTIONS

Л. Баљ: Дечји отисци прстију на предметима винчанске културе	149
L. Balj: Children's Fingerprints on the Vinča Culture Findings	171
Е. Николић, Д. Рогић, Ј. Анђелковић Грашар: Мотив меандра и његови прикази на касноантичким зидним сликама у Србији	175
E. Nikolić, D. Rogić, J. Anđelković Grašar: Motif of Meander and its Depictions in Late Antique Wall Paintings from Serbia	215
Ђ. Милосављевић, М. Бојанић: Црква Светог Димитрија у Беревцу, нова разматрања	217
Đ. Milosavljević, M. Bojanić: St. Demetrius Church in Berevce, New Considerations	228
С. Оџа: Бар Браслети откривени на Румунској територији (X–XI векови) ...	229
S. Ožja: Bar Bracelets Discovered on the Romanian Territory (X–XI Centuries) ...	229
С. Оџа: Налази наруквица пуног пресека на територији Румуније (X–XI век)	245
S. Ožja: Nalazi narukvica punog preseka na teritoriji Rumunije (X–XI vek)	245

МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНИ ПРИЛОЗИ MULTIDISCIPLINARY CONTRIBUTIONS

Ј. Јовановић, Т. Благојевић, С. Живановић, А. Путица, С. Стефановић: Контекстуална и антрополошка анализа људских скелетних остатака са локалитета Тополе–Бач	255
J. Jovanović, T. Blagojević, S. Živanović, A. Putica, S. Stefanović: Contextual and Anthropological Analysis of Human Skeletal Remains from the Site Topole–Bač	275
К. Шарић, С. Ерић, В. Цветковић, Ј. Шарић, Д. Антоновић: Минералогско-петрографска карактеризација и могуће порекло сировина коришћених за израду абразивних и глечаних камених алатки на енеолитском локалитету Масинске њиве	283
K. Šarić, S. Erić, V. Cvetković, J. Šarić, D. Antonović: Mineralogical-Petrographical Characterization and Possible Origin of Raw Material Used for Making Stone Tools at the Eneolithic Site of Masinske Njive	307

V. Пецикоза: Анализа хемијског састава бронзаног новца из ковнице Сисција са локалитета Анине у Телијама	309
V. Pecikoz: Analysis of Chemical Composition of Bronze Coins from the Mint of Siscia Found at the Site of Anine in Ćelije	321
M. Бугар, J. Булатовић: Скелет фетуса коња са налазишта Бедем крај села Маскаре	323
M. Bugar, J. Bulatović: Horse Foetal Skeleton from the Site of Bedem near the Village Maskare	333

РАЗНО VARIA

V. M. Filipović, R. Vasić: Illicit Antiquities Plague in Serbia	335
V. M. Филиповић, Р. Васић: Нелегална трговина антиквитетима у Србији ...	347
M. Гуштин: Археолошка ризница Србије на пијаци Европе	349
M. Guštin: Archaeological Treasury of Serbia on the Marketplace of Europe ...	356

ПРИКАЗИ REVIEWS

Verena Perko, <i>Muzeologija in arheologija za javnost: Muzej Krasa, Kinetik, Zavod za razvijanje vizuelne kulture, Љубљана 2014</i> (А. Петровић)	359
Александар Булатовић, Војислав Филиповић и Рада Глигорић, ЛОЗНИЦА, КУЛТУРНА СТРАТИГРАФИЈА ПРАИСТОРИЈСКИХ ЛОКАЛИТЕТА У ЈАДРУ, РАЂЕВИНИ И АЗБУКОВИЦИ. Археолошка грађа Србије X. Београд–Лозница 2017 (О. Младеновић)	365
Марина Бунарџић, ПРИБОЈСКО МРАМОРЈЕ, СРПСКА СРЕДЊОВЕКОВЕКОВНА ГРОБЉА. Републички завод за заштиту споменика културе, Београд 2017 (Е. Зечевић)	371

IN MEMORIAM

Никола Тасић (1932–2017) (Б. Ђорђевић)	379
Ђорђе Јанковић (1947–2016) (С. Трифуновић)	385
Гласник Српског археолошког друштва. Упутство ауторима о начину припреме чланка	389
Glasnik Srpskog arheološkog društva/Journal of the Serbian Archaeological Society. Guidelines for the Authors	395

ЛОКАЛИТЕТ ГРАДИШТЕ У ДАВИДОВЦУ КОД ВРАЊА: ПОКРЕТНИ НАЛАЗИ ИЗ СТАРИЈЕГ ГВОЗДЕНОГ ДОБА (ЗАШТИТНА ИСТРАЖИВАЊА 2011. ГОДИНЕ)

Огњен Младеновић

Београд

e-mail: mladenovic40@gmail.com | Прегледни рад

Примљено: 13. 5. 2017. | УДК: 903"638"(497.11)

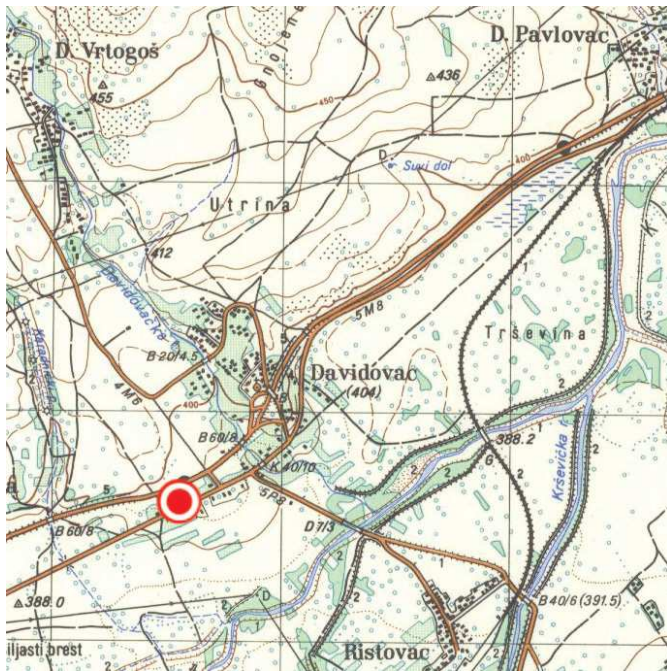
Прихваћено: 3. 7. 2017. | 902.2(497.11)"2011"

Апстракт: *Заштитна археолошка истраживања вишеслојног локалитета Градиште у Давидовцу код Врања пружила су већи број налаза опредељених у старије гвоздено доба. На основу стилско-типолошких карактеристика самих налаза, али и истраживања на оближњем локалитету Црквиште, покретни материјал опредељен је у период НаВ/С.*

Кључне речи: *Басен Јужне Мораве, старије гвоздено доба, керамика, На В/С*

Давидовац се налази 9,5 km јужно од Врања, у средишту Врањско-бујановачке котлине, и припада Пчињском округу.¹ Сам локалитет Градиште заузима југозападну периферију села и лежи на косини која се спушта према Јужној Морави, док је са источне стране ограничен Давидовачком реком (сл. 1). У стручној литератури познат је одраније кроз рекогносцирања спроведена шездесетих година прошлог века, када је установљено да се ради о вишеслојном локалитету (Јовановић 1996, 316). Ово је додатно потврђено покретним налазима прикупљеним приликом систематских рекогносцирања Народног музеја у Врању, као и случајним налазима из Давидовца, попут комплетно очуване бронзанодопске посуде, бронзане двоветљасте фибуле, затим чланка астрагалног појаса, као и бронзаног и сребрног новчића, који су најпре показали да је локалитет без прекида био насељен од бронзаног доба до последњег века пре нове ере (Булатовић 2007, 167–169). Прва обимнија археолошка истраживања овог локалитета везују се за заштитна ископавања спроведена у склопу изградње ауто-пута Е75 у другој половини 2011. године. Том приликом у Давидовцу су истражена два вишеслојна

¹ Срдачно захваљујем др Софији Петковић и др Александру Булатовићу из Археолошког института у Београду, који су ми омогућили увид у покретни материјал и пратећу теренску документацију.

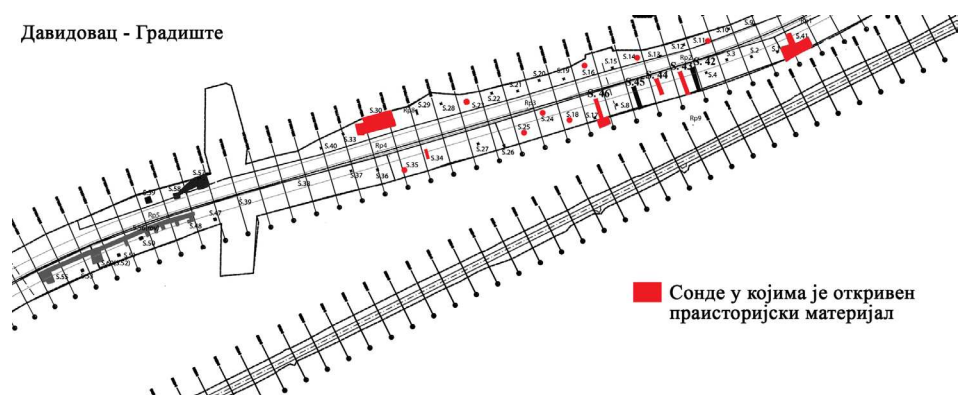
Сл. 1. Положај локалитета Градиште у Давидовцу
 Fig. 1. Location of Gradište site in Davidovac

локалитета, Црквиште и Градиште. На локалитету Црквиште, у североисточном делу Давидовца, истражени су насеље из раног гвозденог доба (На А2 – На В2, односно XI–IX в. п. н. е.) (Булатовић и Капуран 2014, 101 и даље), и касноантичка некропола са зиданим гробницама (IV–V в.) (Шпехар et al. 2016). Истовремено са овим радовима, на локалитету Градиште истражени су делови римског пута *Naissus–Scupi*, затим мање римско насеље (*mansionum*) са припадајућом некрополом (II–V в.) и један усамљени ратнички гроб из VII века (Петковић 2016, 301–349). Поред овога, откривени су објекти и покретни археолошки материјал из раног бронзаног доба (Bulatović 2014, 57; Булатовић 2015, 13–16), али и каснијих периода праисторије, који ће бити у фокусу овог рада.

Заштитним археолошким истраживањима на локалитету Градиште, која су обављена 2011. године, обухваћена је укупна површина од око 4,1 ha. Истражена површина се пружала у дужини од 1.025 m, док јој је ширина варијала од 35 до 50 m, што је било условљено унапред одређеном зоном експропријације (сл. 2). На овој површини, отворено је најпре 40 археолошких сонди (сонде 1–40), димензија 2 x 2 m, и оријентације север–југ, са обе стране регионалног пута Давидовац – Српска Кућа. У даљим радовима, у

Давидовац - Градиште

Сл. 2. Градиште – Давидовац, ситуациони план

Fig. 2. Gradište – Davidovac, site plan

циљу утврђивања габарита откривене римске некрополе, отворено је још 6 археолошких сонди (сонде 41–46), димензија 25 x 2 m и оријентације северозапад–југоисток. Неке од ових сонди су заправо представљале проширења раније отворених сонди (сонде 43, 44, и 45). Просечна дубина сонде износила је око 2,5 m, а ископавање се вршило до стерилног слоја, односно здравице.

Стратиграфија локалитета је зависила од положаја сонди и могућности за истраживање, па су тако на истраженим површинама издвојена укупно четири слоја: А, В, С и D. Слој А заправо представља моћан слој стерилног алувијалног наноса, вероватно Јужне Мораве, који се састојао од жуте и жутомрке песковите глине и на неким деловима локалитета достигао је дебелину и до 1,5 m. У неким деловима локалитета није било алувијалног наноса, па је тако слој А (А1) представљен хумусом са спорадичним праисторијским и рановизантијским налазима, за које се сматра да су ту доспели спирањем са неке више коте. Затим следе слојеви В и С, који се хронолошки преваходно везују за римски период, али се и у њима спорадично налазило на праисторијски покретни материјал. Већи број праисторијских покретних налаза, пре свега фрагмената керамике, откривен је у слоју С. Слој С је релативне дебљине 0,5 m и у њега су укопаване касније гробнице типа Мала Копашница – Сасе, што је, чини се, у великој мери утицало на стратиграфске односе покретног материјала унутар овог слоја. На овакав закључак нас наводи извесно мешање материјала, које се нарочито добро уочава у сонди 41. Наиме, у овој сонди је откривен највећи број налаза у културним слојевима В и С, но хронолошко опредељење откривеног материјала указује на поремећену стратиграфију на локалитету. Слој D откривен

је испод слоја С у сонди 14, и он је окарактерисан сивомрком земљом са већом концентрацијом гаражи. Поред фрагмената праисторијске керамике одређене у гвоздено доба, у овом слоју су откривени и комади кућног лепа и животињске кости. Основу овог слоја у сонди 14 представљао би налаз поднице, односно мркожутог набоја са траговима мањих јама, вероватно од дрвених стубова, који би заједно са налазима кућног лепа представљали остатке неког праисторијског објекта. Што се тиче хоризонталне стратиграфије (дистрибуције налаза) – ако због наведеног стања изузмемо налазе из слоја А (А1) – примећује се да је највећа количина материјала откривена у сондама 34, 41 и 43. Сонда 34 налази се у централном делу истражене површине, док сонде 41 и 43 заузимају североисточни део локалитета, па у том смислу гравитирају према локалитету Црквиште. Осим овога, никакве друге правилности нису уочене, па ће стога целокупан покретни материјал бити обрађен према својим стилско-типолошким карактеристикама.

Покретни материјал на локалитету пре свега чине фрагменти различитих керамичких посуда. Од облика се јављају зделе са увученим ободом, затим благобиконични пехари са једном или две дршке, фрагменти већих лонаца, као и одређени број фрагмената типолошки различитих дршки, дна и атипичних делова посуда.

Зделе са увученим ободом, чији су фрагменти откривени у сондама 30, 34 и 35, углавном су окер-мрке и мрке боје, али се јављају и примерци црне боје, док је спољна површина на свим примерцима пригличана. На већем броју примерака обод је косо канелован или хоризонтално фасетиран, али има и примерака без украса на ободу (Т. I/1–5). Исте или сличне облике здела налазимо на оближњем локалитету Црквиште (Булатовић и Капуран, 2014, Т. I/6), као и на већем броју локалитета у басену Јужне Мораве, попут Хисара код Лесковца (Stojić 2001, Т. IX/2, Т. XV/1, 2, Т. XVIIb/2; Булатовић и Јовић 2010, 200–209, Т. LXXXII/24), Пиљаковца код Владичиног Хана (Bulatović 2017, Т. II/5, 11), те на локалитетима Ћунке (Стропско) (Булатовић 2007, 139–140, Т. XXXI/1, 2), Ковачке Њиве (Булатовић et al. 2016a, Т. III/24), и Меаниште код Врања (Булатовић et al. 2016b, Т. I/2), као и на локалитету Ресуља код Бујановца (Булатовић 2007, 202–208, Т. LVIII/7–16). Овакве облике здела у већем броју налазимо и северније, на локалитету Пањевачки Рит код Јагодине (Стојић 2004, Т. XI/1, Т. XIV/2, Т. XXXIII/1, Т. XXXV/7, 8, Т. XL/3, Т. XLVI/1, Т. XLIX, Т. LI/1, Т. LX/3–6, Т. LXVIII/1, Т. LXXIV/3, Т. LXXXII/4–5, Т. LXXVII/1, Т. LXXXIX/1, Т. XCVI/6, Т. C/1, Т. CIII/2, Т. CVIII/1–2, Т. CXII/5), и даље на север на Градини на Босуту (Medović i Medović 2010, Sl. 31/2–4, Sl. 32/2–3, Sl. 51/3, 10, Sl. 65/4, 5, Sl. 70/5, Sl.

71/11, Sl. 93/4). Од осталих облика здела, имамо два фрагмента већих здела S-профилације, благо извученог или пластично наглашеног обода, сивомрке до црне боје, и пригачане површине (Т. I/6–7). На једном примерку се на трбуху налази мања, чини се језичаста дршка. Скоро идентичне примерке налазимо на локалитетима Градиште у Кончуљу код Бујановца (Булатовић 2007, 178–194, Т. XLIX/24), Скобаљић град у Збежишту (Stojić 2001, 34, Т. II/9), и Куманлук у Горњем Губеревцу код Лесковца (Булатовић и Јовић 2010, 169–170, Т. LX/1).

Од пехара са једном дршком нађен је само један примерак скоро комплетно очуван и откривен у сонди 34. У питању је пехар благобиконичног трбуха, цилиндричног врата и благо разгранутог обода, мрке боје и пригачане спољне површине. Са најширег дела трбуха полази дршка овалног пресека, која се вероватно завршавала изнад обода (Т. I/8). Најближе аналогије овом облику пехара налазимо на Хисару код Лесковца (Stojić 2000, 36, kat. br. 27) и на локалитету Окућница Михајла Јојића у Врапцу код Медвеђе (Stojić 2001, 35, Т. III/5; Булатовић и Јовић 2010, 310–313, Т. CXLV/5). Из сонде 43 потиче један скоро потпуно очуван двоухи пехар, са широко развученим дршкама овалног пресека које знатно надвисују обод, што би овај пехар сврстало у пехаре типа кантарос (Т. I/9). Трбух је благобиконичан, украшен косим канелурама, док је на средини трбуха пластично изведено, вертикално постављено овално задебљање. Врат пехара је цилиндричног облика, а на њега се наставља благо разгранути обод, на коме се завршавају дршке које полазе од споја врата и трбуха пехара. Пехар је црн, а читава површина му је угачана. Најближе аналогије са њим налазимо на Хисару код Лесковца, где је откривено више фрагмената пехара који по стилско-типолошким одликама, а нарочито по изразитом канеловању трбуха и постојању вертикално постављеног ојачања подсећају на примерак са Градишта (Булатовић и Јовић 2010, 200–209, Т. LXXXII/29–31). Овакав тип пехара-кантароса налазимо и на Градини на Босуту (Medović i Medović 2010, Sl. 71/2; Sl. 96/5; Sl. 185/8), те Пањевачком Риту, док се исте или донекле измењене форме оваквих пехара јављају и на локалитетима у Тракији (Czyborra 2005, 65–70, abb. 12, 14, 15), и слојевима 6 и 10 у Кастанасу (*Καστανάς*) (Hochstetter 1984, Taf. 117/3–5, 10, Taf. 208/2). Овом типу пехара могао би да припада и фрагмент мрке боје и пригачане површине откривен у сонди 44 (Т. I/10). Поред косих канелура и вертикално постављеног задебљања на трбуху, на врату овог фрагмента су изведена и два паралелна хоризонтална уреза.

Лонци су заступљени фрагментима откривеним претежно у сондама 16 и 30. У питању су махом фрагменти трбуха лонаца различите профи-

лације, тамномрке до мрке боје, грубе или пригличане спољне површине. Од украса су заступљене пластичне хоризонталне траке украшене отисцима врха прста, а јављају се и мање брадавичасте апликације (Т. I/11–14). Сличне примерке налазимо на оближњем локалитету Црквиште у Давидовцу (Булатовић и Капуран 2014, Т. I/ 1, 16, Т. II/17), локалитету Градиште у Првонеку код Врања (Булатовић 2007, 143–149, Т. XXXIV/12, 14, 20), затим локалитетима Кржинце у Пиљаковцу (Булатовић 2017, Т. II/1, 16) и на имању Снежане Николић у Репинцу код Владичиног Хана (Булатовић 2007, 94, Т. XI/2), на локалитету Градиште у Кончуљу код Бујановца (Булатовић 2007, 178–194: Т. LI/45) и у дворишту Манастира Пресвете Богородице у селу Паља код Сурдулице (Bulatović i Aleksić 2008, Pl. III/10, 11). Сличне облике и принципе украшавања налазимо у већем броју и на Пањевачком риту код Јагодине (Стојић 2004, Т. XII/6, Т. XXIX/8, Т. LXXXI/11, 14, Т. CXIII/3), али се јављају и у слоју 12 у Кастанасу (Hochstetter 1984, Taf. 89/1, 2, Taf. 91/6).

Дршке су заступљене фрагментима више типолошки различитих примерака откривених у сондама 11, 14, 23, 24, 25, 34, 41, и 43, па тако разликујемо тракасте, језичасте и коленасте дршке. Највећи број откривених дршки јесу тракасте, али оне се разликују у свом пресеку, који може бити овалан, правоугаон, троугласт или ромбичан. Боја им се креће од тамномрке и мрке, преко окер до црне, а површина им је пригличана или угличана (Т. II/15–23). Украс се јавља само на два примерка, а у питању су мање хоризонталне канелуре на различитим површинама дршке (Т. II/19. 30). Тракаста дршка овалног пресека из сонде 41 (Т. II/15) подсећа на примерке са локалитета Меаниште у Ранутову код Врања, Пиљаковац у Кржинцу код Владичиног Хана, Кале у Кршевици код Бујановца (Булатовић 2007, 112–116, Т. XVIII/11; 74–89, Т. II/5; 210–217, Т. LXI/6), Пањевачком Риту код Јагодине (Стојић 2004, Т. XI/2, Т. XXIX/5), и даље на север, на примерке са Градине на Босуту (Medović i Medović 2010, Sl. 71/1). Интересантан је и примерак дршке из сонде 43, чија су оба крака украшена уским канелурама, док се на споју кракова налази дугметасто испупчење (Т. II/23). Скоро идентичне примерке налазимо на локалитетима Јеричиште у Липовици и Прогон-чука у Малој Грабовици код Лесковца (Булатовић и Јовић 2010, 210–227, Т. XC/40; 233–253, Т. CVI/75). Примерци језичасте дршке су пронађени у нешто мањем броју, али и код њих се примећују извесне разлике, које се огледају како у величини и облику, тако и у начину на који су конструкцијски повезане са остатком посуде (Т. II/24–28). Примерке сличне неким од оних са Градишта (Т. II/ 25, 27) налазимо у Меаништу код Врања (Булатовић 2007, 112–116, Т. XIX/21) и Дубочици код Горњег Губеревца (Булатовић и Јовић

2010, 168–169, Т. LIX/3). Најмање су заступљене коленасте дршке, и то са само два примерка (Т. II/29 Т. III/30).

Поред наведених типова и делова посуда, откривен је и већи број фрагмената обода (Т. III/31–36), трбуха (Т. III/37–44) и дна (Т. III/45–49) различитих посуда. Што се тиче обода, разликују се они мање или више разгранути, али и они увучени и мање увучени, понекад са задебљалим крајем. Ови ободи су различитих нијанси мрке (сивомрке, окер-мрке и тамномрке) или црни, а спољна површина им је груба или пригладана. Од украса се само на једном примерку јављају отисци од убадања алаткама кружног и троугаоног пресека (Т. III/33). И трбуси су заступљени примерцима различитих профилација, у различитим нијансама мрке (сивомрке, окер-мрке и тамномрке), затим црвенкасте, окер и црне боје. Спољне површине су им грубе, пригладане или гладане, а један примерак је вероватно израђен на витлу (Т. III/37). Овај примерак, откривен у сонди 41, украшен косим чешљастим линијама, показује сличности са примерцима откривеним на локалитетима Рашина окућница у Врању (Булатовић 2007, 117–124, Т. XXII/33) и Три крушке у Клиновцу (Булатовић 2007, 231–235, Т. LXXI/32). Поред поменутог украса чешљастог украса (Т. III/37, 40), на трбусима се јављају и хоризонталне канелуре (Т. III/42), а један примерак је осликан мрком бојом на окер подлози (Т. III/41).

* * *

Приликом хронолошког опредељења покретног материјала са локалитета Градиште у Давидовцу, морамо се најпре ослонити на сличности одређених стилско–типолошких одлика карактеристичних типова керамичких посуда, пошто су метални налази, или било какав други хронолошки осетљив материјал веома слабо заступљени.

Благобиконичне зделе увученог обода, који је украшен фасетама или канелурама (Т. I/1–4) јављају се на већем броју локалитета у басену Јужне Мораве. На основу скоријих истраживања на Медијани (Булатовић 2008, 223 и даље), али и појаве већег броја овог типа здела у слоју III на локалитету Пиљаковац у Кржинцу код Владичиног Хана, те на локалитету Ресуља у Лучанима, појава овог типа здела у басену Јужне Мораве везује се за период На А1 – А2 (Булатовић 2009, 98, 102). Благобиконични пехари са једном дршком, слични нашем примерку (Т. I/8), откривени су на југоисточној падини на Хисару, у слојевима I и II, који одговарају периоду од самог краја Вг С до На А1 (Stojić 2000, 17, 36), а слично је опредељен и примерак са локалитета Окућница Михајла Јојића (Вг D – На А1) (Булатовић и Јовић 2010, 312). Двоухом пехару типа кантарос откривеном у сонди 43 (Т. I/9)

најближе паралеле налазимо у примерцима са Хисара опредељених у период На А2 – В1 (Булатовић и Јовић 2010, 207), док су слични примерци откривени у кућама 20 и 25 на Градини на Босуту опредељени у фазу Босут IVb, односно у период између средине VIII и краја VI в. п. н. е. (Medović i Medović 2010, 270–272). Слични примерци су у Тракији опредељени у XI в. п. н. е. (Czybotta 2005, abb. 69). Лонци слични примерцима са Градишта у басену Јужне Мораве опредељени су у дужи период, који обухвата крај бронзаног доба, односно тзв. прелазни период из бронзаног у гвоздено доба (Br C – На В2), док су слични примерци са Пањевачког Рита опредељени у гвоздено доба Ib и Ic према М. Стојићу, односно На А2 – В1 (Стојић 2004, 279). Овакво широко датовање не чуди, како се лонци истих или сличних стилско-типолошких карактеристика јављају у веома дугом периоду, али се чини да им се на поменути локалитетима хронолошко тежиште може ставити у период од XII/XI до IX в. п. н. е. (На А – В2) (Булатовић 2007, 94, 116, 149, 188; Bulatović 2017, 7; Булатовић и Капуран 2017, 116). Интересантно је да се међу налазима са Градишта, додуше, само у слоју А, јављају и дршке са леззастом проширеним врхом (Т. II/21, 29), које су честе на локалитетима брњичке културе, па се може помислити да се овај облик на овом простору нешто дуже задржава.² С друге стране, приметно је потпуно одсуство керамике украшене назубљеним инструментом, карактеристичне за период На В–С на овим просторима. Млађи налази откривени на Градишту спорадични су, а ради се пре свега о двопетљастој бронзаног фибули откривеној приликом ранијих систематских рекогносцирања, а може се одредити у VII в. п. н. е. (Vasić 1999, 63–65). Фрагмент трбуха израђен на витлу и украшен косим чешљастим линијама (Т. III/37) може се одредити у млађе гвоздено доба, односно Латен. Овакво датовање не чуди, уколико се у обзир узме и раније поменути чланак астрагалног појаса (Булатовић 2007, 167–169, Т. XLII/3). Овај примерак чланка се на основу своје конструкције и украса, као и бројних аналогја са територије Подунавља, а нарочито са територије Срема, може одредити у варијанту Осијек типа Срем. Појава ове варијанте чланака астрагалних појасева источно од Дунава везује се за III в. п. н. е. (Filipović i Mladenović 2017, 159–163). Овако посматрано, можемо да говоримо о томе да је Давидовац био у мањој или већој мери у континуитету насељен почев од бронзаног доба све до VII в. н. е.

На основу раније публикованих резултата са заштитних истраживања на локалитету Црквиште у Давидовцу (Булатовић и Капуран 2014, 101

² Пошто се налазе искључиво у површинском слоју, постоји могућност да су овде доспеле приликом ерозије са виших ката локалитета, где се, можда, налазило насеље ове културе.

Сл. 2. Истражени локалитети на траси аутопута Е75 на којима су откривени налази из старијег гвозденог доба

Fig. 2. Excavated sites on highway E75 route, from which Early Iron Age finds are recovered

и даље), као и у овом раду приказаних резултата, можемо да изнесемо неке прелиминарне закључке. Како покретни налази старијег гвозденог доба, пре свега керамичких форми, са оба локалитета у Давидовцу показују извесне сличности, а хронолошко одређење им претежно пада у период између XI и IX в. п. н. е. (На А2 – В1), чини се да се заправо ради о једном истом локалитету, који је вештачки подељен модерном инфраструктуром насеља. Овоме у прилог иде и чињеница да су на Градишту откривени остаци праисторијског објекта, у виду поднице од набијене земље са траговима јама од стубова, а управо је то карактеристична архитектура на оближњем локалитету Црквиште, где су истражена два веома слична објекта (Булатовић и Капуран 2014, 103–109), као и чињеница да сонде са највећим бројем налаза гравитирају локалитету Црквиште. С друге стране, не сме се искључити могућност да је насеље на Градишту развој наставило и у периоду На С, на шта указују поменути налази двопетљасте бронзане фибуле, али и извесне керамичке форме које се задржавају и у том периоду.

Појава одређених керамичких форми на Градишту, попут благобиконичних здела увученог фасетираног или канелованог обода, као и уопштено канеловане керамике, може се објаснити постепеном дезинтеграцијом брњичке културе у басену Јужне Мораве услед продора нових популација са севера у периоду На А1–В3 (Bulatović 2007, 57 и даље). Ово је за резултат имало повлачење носилаца брњичке културе на више коте, када се покретни материјал карактеристичан пре свега за брњичку културу јавља махом у градинским насељима, али нису непознати ни локалитети на којима се мешају елементи ове две културне манифестације. Слична стратиграфска ситуација је у басену Јужне Мораве забележена на Хисару код Лесковца и локалитетима Свињиште и Пиљаковац у околини Врања.

Заштитна истраживања на локалитету Градиште у Давидовцу код Врања делимично су употпунила наша сазнања о старијем гвозденом добу у басену Јужне Мораве. Овим, али и осталим заштитним истраживањима која стоје у вези са изградњом ауто-пута Е75 број познатих и истражених локалитета одређених у прелазни период и старије гвоздено доба знатно је порастао (сл. 3), што умногоме мења ранија мишљења о њиховој слабијој заступљености на поменутој територији.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Bulatović, A.** 2007. South Morava Basin in the transitional period from The Bronze to The Iron Age. *Старинар* LVII: 57–82.
- Булатовић, А.** 2007. *Врање – културна стратиграфија праисторијских локалитета у Врањској регији*. Београд – Врање: Археолошки институт – Народни музеј Врање.
- Булатовић, А.** 2008. Стамбени објект из позног бронзаног доба са локалитета Медијана – сектор југ: прило проучавању односа парафинске и брњичке културне групе. *Гласник Српског археолошког друштва* 24: 223–244.
- Булатовић, А.** 2009. Порекло и дистрибуција благобиконичних здела фасетираног или канелованог обода са краја бронзаног и почетка гвозденог доба на Балканском полуострву. *Старинар* LIX: 89–108.
- Bulatović, A. i Aleksić, A.** 2008. Early Iron Age pottery from The Monastery of Presveta Bogorodica courtyard in Paľja by Surdulica (SE Serbia). *Archeologia Bulgarica* XII: 1–12.
- Булатовић, А. и Јовић, С.** 2010. *Лесковац – културна стратиграфија праисторијских локалитета у Лесковачкој регији*. Београд – Лесковац: Археолошки институт – Народни музеј Лесковац.
- Bulatović, A.** 2014. New finds as a contribution to the study of the Early Bronze Age in the southern part of the Central Balkans. *Старинар* LXIV: 57–75.

- Булатовић, А. и Капуран, А.** 2014. Насеље из раног гвозденог доба на локалитету Црквиште у Давидовцу код Врања. *Гласник Српског археолошког друштва* 29: 101–124.
- Булатовић, А.** 2015. Феномен праисторијских ритуалних јама – неколико примера са централног Балкана. *Старинар* LXV: 7–35.
- Булатовић, А., Капуран, А. и Милановић, Д.** 2016а. Налази металног доба на локалитету Ковачке Њиве у Павловцу код Врања, у *Археолошка истраживања на траси аутопута Е75 (2011–2014)*, ур. Перић, С. и А. Булатовић, 205–219. Београд: Археолошки институт.
- Булатовић, А., Филиповић, Д. и Капуран А.** 2016б. Насеље из гвозденог доба на локалитету Меаниште у Ранутовцу код Врања, у *Археолошка истраживања на траси аутопута Е75 (2011–2014)*, ур. Перић, С. и А. Булатовић, 91–113. Београд: Археолошки институт.
- Bulatović, A.** 2017. Rezultati zaštitnog istraživanja praistorijskog naselja na lokalitetu Piljakovac u Kržincu kod Vladičinog Hana (*u štampi*).
- Vasić, R.** 1999. *Die Fibeln im Zentralbalkan (Vojvodina, Serbienm Kosovo und Makedonien)*. PBF: Abt. XIV; Bd. 12. Stuttgart
- Јовановић, М.** 1966. Археолошка истраживања у 1965. години – Јужноморавска долина од Врања до Бујановца. *Врањски гласник* II: 313–327.
- Medović, P. i Medović, I.** 2010. *Gradina na Bosutu. Naselje starijeg gvozdenog doba*. Novi Sad: Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture AP Vojvodine.
- Петковић, С.** 2016. Заштитна археолошка истраживања на локалитету Давидовац – Градиште. Прелиминарни резултати, у *Археолошка истраживања на траси аутопута Е75 (2011–2014)*, ур. Перић, С. и А. Булатовић, 301–349. Београд: Археолошки институт.
- Stojić, M.** 2000. *Brnjička kulturna grupa u leskovačkom kraju*. Katalog izložbe. Leskovac: Narodni muzej.
- Stojić, M.** 2001. The Brnjica cultural group in the South Morava basin. *Старинар* L: 9–60.
- Стојић, М.** 2004. *Пањевачки рит*. Београд: Археолошки институт.
- Filipović, V. i Mladenović, O.** 2017. Prilog proučavanju članaka astragalnih pojaseva sa teritorije centralne i jugoistočne Evrope, Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu 34: 143–183.
- Hochstetter, A.** 1984. *Kastanas, die Handgemachte Keramik*. Prähistorische Archaeologie in Südosteuropa Bnd.3. Berlin.
- Czyborra, I.** 2005. *Die ältere Eisenzeit türkisch Thrakiens und ihr Verhältnis zur südosteuropäischen Urnenfelder- und Hallstattzeit*. Doktorska disertacija, Univerzitet u Berlinu.
- Шпехар, П., Стаменковић, С. и Миладиновић-Радмиловић, Н.** 2016. Заштитна ископавања на локалитету Давидовац – Црквиште, у *Археолошка истраживања на траси аутопута Е75 (2011–2014)*, ур. Перић, С. и А. Булатовић, 275–300. Београд: Археолошки институт.

Ognjen Mladenović

Belgrade

**GRADIŠTE SITE AT DAVIDOVAC NEAR VRANJE:
EARLY IRON AGE FINDS (RESCUE EXCAVATIONS IN 2011)**

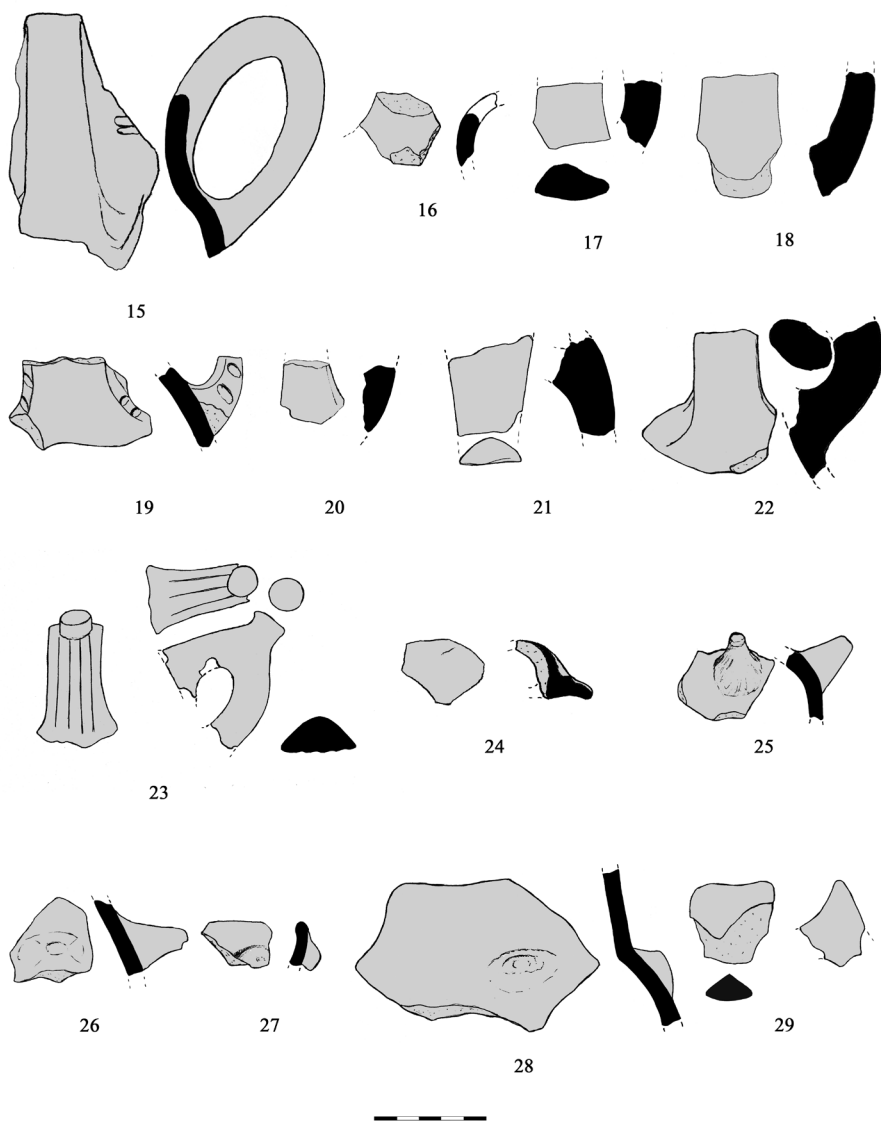
Keywords: *South Morava basin Басен Јужне Мораве, Early Iron Age, pottery, Ha B/C*

The multilayered site Gradište is situated in Davidovac, 9.5 km south from Vranje. The site itself is located in the southeastern part of the village, on the slight slope that descends towards the South Morava River, with the Davidovačka River acting as the site's eastern border. In the course of the rescue excavation in 2011, other than the Roman period (II–V CE) finds (settlement, road, and necropolis), objects and finds from various phases of the Bronze and Iron Ages were also recovered.

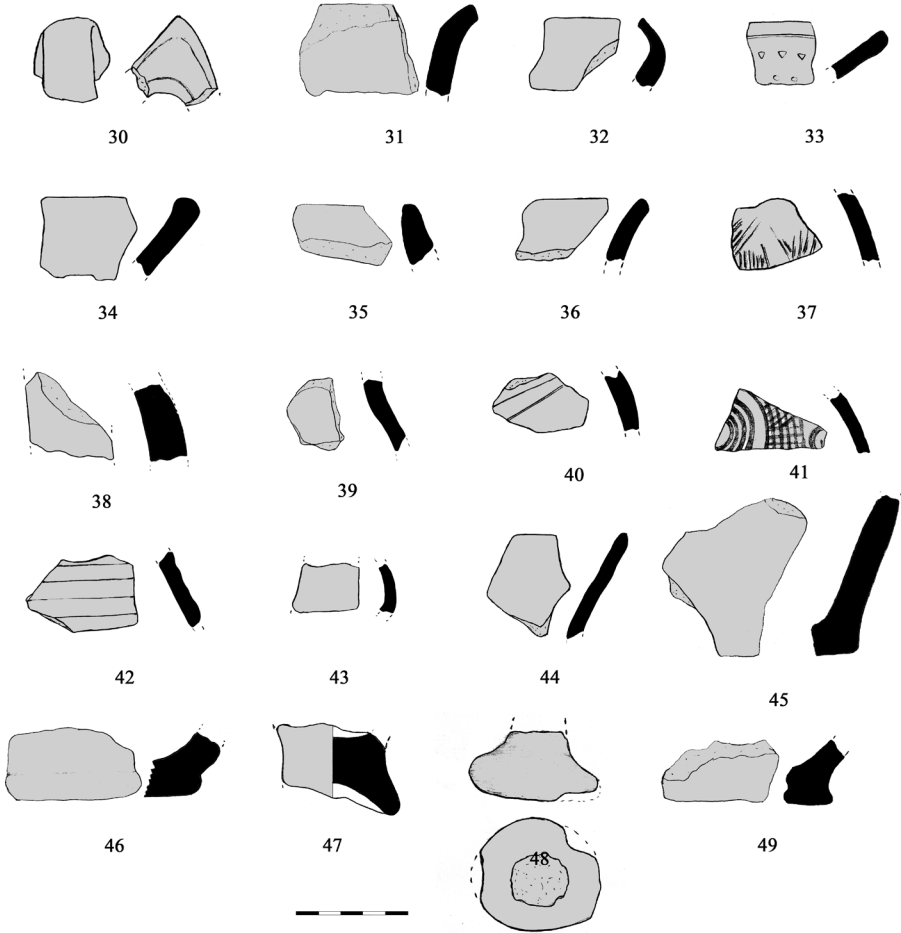
The most dominant finds are pottery fragments of different types of vessels, such as bowls, goblets (*kantharos*), and pots, as well as a significant number of atypical pottery fragments. Bowls are mostly represented by examples with a slightly indented faceted or channeled rim (Pl. I/1–5) although, there are also examples with slightly ‘‘S’’shaped profile (Pl. I/6–7). Goblets are represented by two types, one type with a slightly biconical body with one handle extending above the goblet rim (Pl. I/8), and the other type with two massive handles extending above the rim (Pl. I/9,10). The body of the second type is decorated with oblique cannellures. Pots from this site are decorated with horizontal bands with finger imprints, as well as small nipple-like applications (Pl. I/11–14). We find similar types of vessels and decoration at a number of sites in the South Morava basin, but also further to the north, at sites Panjevački Rit near Jagodina, and Gradina na Bosutu near Šid. Most of the pottery fragments can be dated to a period from the XI to IX century BCE (Ha A2–B1), and connected to certain population shifts from the north to the south at the end of the Bronze Age and in the Transitional Period. This led to the introduction of new pottery types and decoration elements in South Morava basin, which have been recorded at various sites, such as Hisar near Leskovac, and Svinjšte and Piljakovac near Vranje. The chronology of the site could even be extended to the Ha C period, judging by certain metal finds and pottery forms.

The results of rescue excavations at the Gradište site in Davidovac to a certain extent complement our knowledge of the Early Iron Age in the South Morava basin. An increasing number of identified and excavated sites dated to the Transitional Period and Early Iron Age in the South Morava basin changes our perception about the population density, previously believed to have been very sparse.

Т. II Фрагменты посуда
 Pl. II Vessel Fragments

Т. III Фрагменты посуда
Pl. III Vessel Fragments

